

Skole i praksis: Drama som uttrykksform og arbeidsmåte

Innhold	Side
Artikkel	
Drama som uttrykksform og arbeidsmåte	2
Undervisningsopplegg	
Norsk: Oliver Twist	7
Samfunnsfag: Reisa til Amerika	11
Engelsk: The cleverest dog in the world	13

Drama som uttryksform og arbeidsmåte

”I drama arbeider vi med spill og strukturering av spill, som innebærer en aktiv identifisering med tenkte figurer og/eller situasjoner. Det er en estetisk erkjennelsesform hvor følelser og intellekt er refleksjonsmidler, og kropp og stemmer uttrykksmidler»

(Heggstad 2003:22).

Drama handler om hvordan vi kan bruke kropp, stemme, tanke og følelser til å utforske gjennom spill hvordan mennesker kan ha opplevd og reflektert rundt ulike situasjoner og tema. Dramapedagogikk er å bruke dette i en opplærings situasjon, der det både er læring om drama som kunstfag (uttryksform) og som metode i et fag (arbeidsmåte).

Prosessdrama

Prosessdrama, eller dramaforløp som det også blir kalt, har som kjennetegn at en bruker fiksjon til å utforske en situasjon eller problemstilling gjennom improvisering i gruppe. Prosessdrama har en fiktiv handling, en fabel, og er satt sammen av episoder der ulike dramastrategier/teknikker blir brukt for å belyse ulike synsvinkler i historien. Det er ingen publikum til et prosessdrama, alle deltar samtidig. En varierer mellom å være i spill og reflektere over spillet, men alt foregår i en fiksjonsramme. Lærere som bruker drama i undervisningen overlater ofte elevene til seg selv og lar de selv styre rollespillet eller dramatiseringen, før elevgruppene kommer tilbake og viser for klassen. Prosessdrama tilbyr en mulighet for læreren til å lede den fiktive handlingen fra episode til episode og være med i improvisasjonene sammen med elevene. Læreren kan komme med innspill underveis, uten å avbryte elevenes arbeid. Elevene blir medskapende gjennom å tolke historien og rollene, påvirke handlingen, bli utfordret og få reflektere over et tema. Ved å gå inn og ut av rolle, kan læreren og elevene ha mange roller og belyse et tema fra mange synsvinkler. Slik kan læreren legge til rette for at elevene får best mulig læringsutbytte ved utvidet innsikt i tema, både med drama som uttryksform og arbeidsmåte.

Fiksjonskontrakt mellom lærer og elev

For å sikre et godt arbeid er det viktig å gjøre det klart for elevene at «nå later vi som om». Det gjøres ved å etablere en fiksjonskontrakt mellom lærer og elev. Dersom elevene er ukjent med en slik arbeidsmåte, kan en gjerne forklare mer ute av rolle, før en går inn i spillet. Etter hvert kjenner elevene arbeidsmåten og vet hva som skal skje. Viktige punkt er:

- Elevene må ha vilje til å gi opp tvilende holdning
 - Lærer må rydde unna motstand, frykt og skepsis
- Målet er akseptering av en gitt situasjon
 - Læreren må skape en fiksjonsramme som inviterer elevene med inn. F.eks. pre-tekst, omskaping av rom, bruk av kollektiv rolle, lærer-i-rolle
 - Ved å aktivere deltakerne sine tilgjengelige erfaringer og fantasiforslag, blir de involvert i å skape fiksjonsverden. Deltakerne er aktivt medskapende i en kollektiv handling

Pretekst

Som utgangspunkt til et dramaforløp anvendes gjerne en pretekst. Begrepet ble lansert av Cecily O'Neill i Drama Worlds: A Framework for Process Drama (1995). En pretekst kan være en skreven tekst som et skuespill, en artikkel, et sitat eller et dikt, og det kan være et musikkstykke, en gjenstand, et fotografi eller et kunstverk. Det kan også være et eventyr, et sagn, en myte eller en historisk hendelse. Preteksten fungerer som et springbrett for dramaforløpets handling og bør være av slik art at den initierer dramatisk handling og gir en retning til spillet.

Spenning:

Spenning er den kraften som driver dramaet framover. Spenning er viktig for å opprettholde interessen for handlingen. Spenningen oppstår fordi tilskueren/deltakeren forsøker å se for seg ulike resultater av handlingen som foregår. Hvordan kommer dette til å ende? Å bruke «Tenk viss...» aktiverer innlevelsen. Spenningen ligger ofte i relasjonen mellom figurene, i det som blir sagt eller holdt skjult, i det figurer ikke vet, men som publikum vet og i det som figurene vet, men ikke publikum. Det kan ligge i om oppgaven klarer å bli løst og på hvilken måte den blir løst, om det er overraskelser underveis eller om det skjer mystiske hendelser.

Vi skaper spenning gjennom bevist bruk av dramatiske virkemidler. Hvordan bruker du kropp, stemme, lyd, lys, kostyme, rekvisitter til å få fram spenningen? Ved å tenke gjennom bruken av kontrastpar i historien, slik som åpen/ skjult, fattig/rik, miste/vinne, kan spenningen forsterkes. Spenning kan også økes ved bevist bruk av detaljer som blikk, plassering og avstand mellom rollene. Det er viktig å gi hint og ikke avsløre alt på en gang.

Lærer-i-rolle

Lærer-i-rolle ble utviklet av Dorothy Heathcote og Gavin Bolton (England, 1950 og framover). Det tar utgangspunkt i og bygger på rollefunksjonen og arbeid med en rollefigur, men har mer fokus på holdningen til rollen enn bakgrunn. Læreren tar på seg en rolle og deltar i det improviserte spillet sammen med elevene. Slik kan læreren strukturere innholdet og lede klassen i fiksjonen. En aktiv bruk av lærer-i-rolle utvikle handling og spenning innenfra spillet. Ved at læreren er med i spillet, blir læreren et forbilde for elevene. Det påvirker elevenes evne til improvisasjon og motiverer til improvisert spill. Det er en god metode for å invitere elevene med inn i et spill, og for å sette dem i rolle og utfordre dem følelsesmessig og intellektuelt. De skal settes i valgsituasjoner og oppleve av kunnskap om et tema er viktig for å ta gode avgjørelser.

Når læreren planlegger sin rollefigur, så er det viktig å avklare rollens funksjon: hvem er rollen, hva vil rollen og hvorfor er han/hun der. For å ha en plattform å improvisere på, så må en i planleggingen avklare rollens status og rolletype. Her er noen vanlige valg:

- Lederen: en autoritetsrolle, «den som vet best». I kraft av rollens status kontrollerer en det som skal skje. Eks. kongen, kapteinen, borgermesteren etc.
- Motstanderen: en autoritetsrolle. Den voksne holder på autoriteten, men barna «sveises sammen» i opposisjon til rollen. Felles interesser som skal forsvares motiverer til respons. Eks. en urettferdig leder, et troll etc.
- Mellommannen: rollen som nestkommanderende. Læreren er ikke selv «den som vet», men en som kan tilby seg å finne ut ting. Ikke åpenlys kontroll. Eks. budbringer, assistent, sekretær osv
- Den undertrykte eller den hjelpeløse: lavstatusrolle. Læreren er den som trenger hjelp, og er avhengig av at barna finner ut ting for henne/han. Barna må ta på seg ansvar, avgjørelser og lederskap. Eks. klovn som ingen ler av, fremmed vesen, mobbeoffer, hels som ikke kan trylle etc.

Det kan være til hjelp å også avklare rollens holdninger

- «jeg er den som vet»- holdningen
- «vil dere vite» -holdningen
- «jeg har ingen anelse» - holdningen
- «jeg har en ide om utviklingen» - holdningen

- «den interesserte lytter» holdningen
- «det er ingen vits å spørre meg» - holdningen
- «djevelens advokat» - holdningen...

Det er viktig å prøve ut rollefigurens kroppsspråk og stemme ut fra de valgene en har gjort. Dette arbeidet kan gå hånd i hånd: prøve ut en variant av kropp og stemmebruk, så gjøre noen valg, for deretter å endre noe på stemmen o.l. Kostyme kan være til hjelp for å komme inn i rollen og forsterke fiksjonen, men gjør det enkelt. Bruk en hatt eller briller, en frakk eller et skjerf. Det skal være enkelt å ta på og av, siden du ikke trenger gå ut av rommet for å bli rollefiguren.

Det er viktig å avklare rammer for spillet på forhånd (se fiksjonskontrakt). Nøkkelen til et suksessfullt lærer i rolle spill ligger i det å selv ha tro på fiksjonen, figuren og situasjonen.

Kollektiv rolle

Elevene får rolle som f.eks medlemmer i samme gruppe (folk på benken i parken i New York, gutter på Fattighuset, journalister fra en avis, en forskergruppe etc.) istedenfor at man gir hver enkelt elev en spesifikk rolle. Elevenes kollektive rolle kan defineres før en går inn i episoden av spillet eller av læreren-i-rolle, ved at han/hun henvender seg til gruppen som rollene (eks. «Nå kan dere, journalistene i avisen Havnytt, få lov til å stille spørsmål til tyven»). Kollektiv rolle er effektivt for samspillet med lærer – i – rolle, fordi det gir elevene synsvinkelen de skal improvisere ut fra og det gir et kollektivt ansvar for å drive improvisasjonen framover.

Tablå

Et frys-bilde: det handler om å fryse et øyeblikk og se nærmere på det. Tablå blir ofte anvendt i forbindelse med en dramatisk eller betydningsfull situasjon. Dette gir deltagerne mulighet til å studere en sak nærmere, til å tolke uttrykket og til å reflektere over et bestemt øyeblikk i situasjonen. Et viktig arbeid i forbindelse med tablåer er at en bruker tid til å tolke og samtale om innholdet og uttrykket.

Varianter: mekanisk tablå (legge inn mekaniske bevegelser for å gi bildet en progresjon), tablå med tanketapping/tanketømming (deltagerne i tablået sier sine tanker høyt/en tilskuer kommer frem og gir en deltager en tanke), tablå med tittel (deltagerne kan på forhånd gi tablået en overskrift på et ark som legges ved tablået, eller tilskuerne kan sammen gi bildet en tittel/overskrift)

Statueforming/rollemodellering

Statueforming er å forme seg selv eller andre til en rollefigur som uttrykker følelser og handling med både ansikt og kropp, i forhold til en gitt situasjon rollefiguren er i. Det kan sammenlignes med et tablå/stillbilde og kalles ofte for å lage et frys-bilde av en rollefigur. En kan ta utgangspunkt i et tema gruppen arbeider med, eller en rollefigur fra en fortelling, et eventyr, en bok osv. Dette er både en fysisk og mental utfordring. Den fysiske modelleringen er en konkretisering av elevenes oppfatning av rollefiguren. Gjennom dynamiseringen kan elevene komme på innsiden av rollefigurens følelser og tanker i situasjonen (Sæbø 1998:98-99).

Rolleskriving (brev, dagbok etc.)

Rolleskriving er en fruktbar innfallsvinkel til tekstlagning. Elevene tenker ut fra jeg-personens ståsted, og skriver teksttyper som dagboksnotat, beskjed eller brev. Det er viktig å gi klart definerte oppgaver, og være tydelig på hvem elevene er (hvilken rolle de har). Elevene kan utfordres til å få med kunnskap om tema, gjennom tid, sted og problemstillinger i det de skriver. Metoden får fram refleksjoner over opplevelser, eller de ser tilbake på hendelser i forløpet.

Intervju

Gjennom intervju kan en utforske personer sitt dagligliv, følelser, kunnskaper og holdninger gjennom å ta deres synsvinkel. I intervjuet ønsker en å finne ut hvem personen er, ikke å konfrontere personen. Den som intervjues, svarer i rolle. Den som intervjuer kan være seg selv eller i rolle som journalist, familiemedlem, arbeidsgiver o.l. Gjennom improvisasjon skapes rollen underveis ut fra spørsmålene som kommer. Intervjuobjekt kan reagere slik som rollen kunne ha gjort, f.eks bli flau, irritert, glad, holde tilbake informasjon og lignende. Intervjuer og intervjuobjekt har likt ansvar for å drive intervjuet framover med spørsmål og svar. Mulige spørsmålsområder er:

- faktaopplysninger (navn, alder, bosted, yrke, sivilstand etc)
- personlighet (distré, hissig, sjalu, humoristisk etc)
- hva vedkommende mener om en sak eller person
- hva som skjedde i forbindelse med en bestemt situasjon (sted, tid)
- hva personen mener kan skje med en sak, person, situasjon
- vaner/uvaner (røyker, biter negler, sover middag etc)
- hva vedkommende liker/ ikke liker.

Fremgangsmåte:

Konvensjonen kan gjøres i små og store grupper. I starten kan det være greit å være 2 og 2. Fordel rollene i gruppen og bestem når og hvordan en skal skifte å være i intervjustolen. Dersom du som lærer skal være intervjuobjektet, så forklar for klassen at når du setter deg på stolen, så blir du person x. De kan da spørre hva de ønsker å få vite mer om denne karakteren.

Hett sete

Denne dramakonvensjonen ligner på intervjuet, men figuren som sitter på stolen har gjort noe galt, eller har noen holdninger som er kritikkverdige - er «skurken» eller har sviktet på en eller annen måte. Personen som blir utspurt, skal kjenne at det er ubehagelig å sitte der å svare på alle anklagene. Gruppen som spør konfronterer figuren med handlinger, holdninger og/eller ting som er blitt sagt. De kan være seg selv eller i rolle. Det er ofte læreren som starter i det hete setet, men elevene kan også gjerne ta denne rollen.

Regler:

1. Den som sitter på setet kan forlate det når han har «fått nok».
2. En ny går fram - utspørringen fortsetter
3. Den som sitter på stolen kan nekte å svare på enkelte spørsmål.

Lydkilder

Lydkilder kan brukes til å sette i gang assosiasjoner til tema eller innhold som kommer, den kan forsterke situasjoner underveis, eller få fram hva elevene har lært om et tema. For å skape gode lydbilder, så bruk detaljering av sted og tid for å få fram detaljer som gir assosiasjoner.

Objekt

Det er fint å bruke en rekvisitt/objekt som visuell oppmerksomhetsfanger. Den skal gi assosiasjoner og kunnskap inn mot tema. Objektet kan f.eks. stå fremme når elevene kommer inn og vekke nysgjerrigheten deres. En klassesamtale eller individuell refleksjon kan få fram over hva elevene tror dette er og f.eks. hva det kan fortelle oss om den som eier det. Eksempel kan være noe som rollefiguren verdsetter høyt, en veske med innhold, et foto, en del av et kostyme, brev/bok/notater/invitasjon/avslag.

Kilder:

Heggstad, K. M. (2003): *7 veier til drama. Grunnbok i dramapedagogikk for lærere i barnehage og småskole*. Fagbokforlaget, Bergen. (2.utg.)

Needlands, Jonothan og Goode, Tony (2000): *Structuring Drama Work. A handbook of aviable forms in theatre and drama*. Cambridge University Press

O'Neill, Cecily (1995): *Drama Worlds a framework for process drama*. Portsmouth: Heinemann

Sæbø, Aud Berggraf (1998): *Drama – et kunstfag*. Oslo: Tano: Aschehoug.

Norsk: Oliver Twist

Tema: helt (– antihelt)

Fra Kunnskapsløftet: Målområder etter 10.trinn som er aktuelle i meir eller mindre grad i dette undervisningsopplegget.

Muntlige tekster

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- Delta i utforskende samtaler om litteratur, teater og film.
- Gjennomføre enkle foredrag, presentasjoner, tolkende opplesing, rollespill og dramatisering, tilpasset ulike mottakere.

Skriftlige tekster

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

- Lese og skrive tekster i ulike sjangere, både skjønnlitterære og sakspregede på bokmål og nynorsk: artikkel, diskusjonsinnlegg, formelt brev, novelle, fortelling, dikt, dramatekst og kåseri.
- Bruke lesestrategier variert og fleksibelt i lesing av skjønnlitteratur og sakprosa. Formidle muntlig og skriftlig egne leseerfaringer og leseopplevelser basert på tolkning og refleksjon.
- Gjenkjenne de språklige virkemidlene humor, ironi, kontraster og sammenligninger, symboler og språklige bilder og bruke dem i egne tekster.
- Uttrykke seg presist og med et variert og nyansert ordforråd i ulike typer tekster på bokmål og nynorsk.
- Vise hvordan tekster i ulike sjangere kan bygges opp på ulike måter.

Sammensatte tekster

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- Tolke og vurdere ulike former for sammensatte tekster.
- Bruke ulike medier, kilder og estetiske uttrykk i egne norskfaglige og tverrfaglige tekster.
- Vurdere estetiske virkemidler i sammensatte tekster hentet fra informasjons- og underholdningsmedier, reklame og kunst og reflektere over hvordan vi påvirkes av lyd, språk og bilder.

Språk og kultur

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- Presentere viktige temaer og uttrykksmåter i sentrale samtidstekster og sammenligne dem med framstillinger i klassiske verk fra norsk litteraturarv: kjærlighet og kjønnsroller, helt og antihelt, virkelighet og fantasi, makt og motmakt, løgn og sannhet, oppbrudd og ansvar.

Tid: ca. 50 min

Utstyr: Boka, hatt og jakke til Fagin, stearinlys, lykt og fyrstikker, kritt og tavle

(2 min) **Pre-tekst:**

Litterær tekst - *Oliver Twist* av Charles Dickens. Gyldendals Ungdomsklassikere.

T: De har lest kapittel 2 *Oliver Twists* oppvekst og oppdragelse heime. Tenk dykk at de besøker fattighuset ein dag og der får de auge på Oliver Twist. Oliver har budd 9 år på fattighuset. Korleis ser Oliver ut når du møter han? De skal gå saman to og to. Først skal den eine laga ein statue av den andre: Korleis Oliver kan sjå ut i løpet av dagen. Når eg klappar, så skal de bytte og så skal den andre laga ein statue av Oliver Twist om kvelden når han skal legge seg. Demonstrer korleis det kan gjerast, ved varsam modellering av den andre.

(10 min) **Statueforming av Oliver** (to og to elever formar kvarandre)

(5 min) **Lærer fortel kort om Oliver Twist:**

Oliver Twist er født på fattighuset. Mora døde då han vart født og ingen veit kven ho var. Men ho hadde ingen giftering og viss kvinner vart gravide utan å vera gift, så var det forferdelig på den tida. Oliver budde på Fattighuset til han var 9 år gamal. Mrs Mann passa på dei, men det var det same som dårlig stell, mykje kjefting og lite mat. Høgtlesing av deler av teksten der han bur under Mrs. Mann (utkast kap 2 s 12).

Så hentar Mr. Bumble Oliver og han kjem ein ny plass. Så skjer dette (utkast kap. 2 s 18-20). Og Oliver vert straffa for dette, men å få endå mindre mat og hardare behandling.

(5 min) **Kollektiv rolle - Samtale i rolle:**

«Tenk deg at du er eit barn som bur på fattighuset saman med Oliver Twist. Korleis er det å leve her på fattighuset? Kva tenker de om Oliver? Det er kveld og de ligg i senga på det store soverommet på fattighuset. Ved sidan av deg er eine vennen din. De vil gjerne snakke litt saman før de sovnar. Desse små samtalaner er eit lite lyspunkt i kvardagen din på fattighuset. Men Mr. Bumble kan høyre dykk, så de må kviskre saman for at de ikkje skal bli høyrte. Kva snakkar de om?» De kan setta dykk saman to og to på golvet (vekk med stolane).

Improvisasjon mellom to og to elevar. Alle samtidig. Læraren setter stemninga før dei starter: "Det er kveld og vaktmesteren har sendt dykk til sengs. Dagen har vore lang og hard. Det var lite mat på bordet i dag også. No veit det at de har nokre få minutt før det skal vera heilt stille på det store soverommet. Dei dyrebare minuttane du har til å dela nokre tankar med vennen din.»

(3 min) **Utdjuping av pre-tekst:**

Oliver vert nesten tilsett hjå ein vondskapsfull feiar, men i staden for får han arbeid hjå ein begravelsesagent. Der får han maten som hunden ikkje vil ha og han må sove mellom likkistene i butikken. Der bur også ein gutt Noa som er 2 år eldre enn Oliver. Han er så stygg med Oliver og lyg på Oliver, slik at Oliver får meir straff. Til slutt orker ikkje Oliver meir og rømmer. Han bestemmer seg for å gå til London. Første dagen går han 32 km. Han får hjelp frå nokon og hån og sprak frå andre. Etter 7 dagar nærmar han seg London. Då møter han den raraste gutten han nokon gong har sett. Han var skitten og hadde altfor store bukser og jakke. Skoa var utslitte og på hovudet hadde han ein fillete hatt. Men gutten tilbyr Oliver mat og så spør gutten: Lesing av utdrag frå teksten som Olivers som kjem inn til Fagins bule (utdrag kap 7 s 45-46 « Du vil kanskje ha et sted å sove i natt?» (...) og deretter gjennom en lang mørk gang.)

(3 min) **Tanketunnel:** (gå gjennom tunnelen samtidig)

Kva tankar fer gjennom hovudet til Oliver akkurat no? Me skal utforske dette saman. De kan stille dykk på to rekker med ca. 1 m mellom, med ansikta mot kvarandre. Bestem deg for ein setning som har kan ha tenk. No skal eg vera Oliver Twist på vei til staden der Luringen bur. Tenk dykk at det er kl. 23 og framføre meg går Luringen. De har nettopp passert vaktposten. Alle skal samtidig seie sin setning, om igjen og om igjen. Når eg går gjennom tunnelen, så vil eg høyre alle tankane som Oliver kan ha tenkt. Når eg har gått bort her (viser), så kan neste mann komme etter. Du også tenker deg at du er Oliver som går etter Luringen. Når eg er komen til enden, så stiller eg meg opp og starter med å seie min setning. Det er viktig å gå sakte, slik at de får med dykk alle tankane. De som står på sidene, må sørge for at den som går forbi, har høyrte din setning.» Læraren setter stemninga og starter tanketunnelen.

(2 min) **Utdjuping av pre-tekst:**

Dei kjem inn til Fagin, mannen som Luringen bur hjå. Det er andre guttar som bur der også. Oliver har det bra der. Han får mat og arbeider i huset. Han plukka navna ut av silkelommetørklede. Oliver saknar frisk luft og ein dag får Oliver bli med Luringen og Charley ut i byen. Les utdrag frå teksten (s.52) i norsk-boka (Kontekst) som omhandlar at Fagin sender Luringen, Charley og Oliver ut på gata og at Oliver vert tatt for tjuveriet som dei andre guttane.

(5 min) **Hett-sete:**

No skal de få møta Fagin, han som sørger for at Luringen, Charley og Oliver til seg for at han skulle stjela for seg. Det er rett etter at Oliver er blitt arrestert. Luringen og Charley er komen tilbake til Fagin og dei har fortalt om det som skjedde. (Fiksjonskontrakt) Når eg tek på meg hatten og jakka, så er eg Fagin. De er ikkje lenger barna på fattighuset, men de er dykk sjølv. De har no sjansen til å undersøke meir om kvifor Fagin var sånn han var mot Oliver. Kva tenkte han på? De kan spørja om akkurat det de vil. No skal me saman utforska kva Fagin kan ha tenkt og meint. Og han kan gjerne synest det er ukomfortabelt å sitte der for å svara!

Avbrot: (viss ingen tar ordet) Lærer går ut av rolle og spør om Fagin skal sleppe unna med dette. Har de ingenting å spørje om? Er de einige med at han kan oppføre seg slik? Vil de det? Lærer går inn i rolle igjen.

Rollefiguren Fagin er basert på det som står vidare i boka:

(krum rygg, eine augebrynet heva (gribb), hendene folda eller fram og tilbake, direkte blick, dreg luft gjennom tennene, mørkare stemme) Argument: Han sørger for at barna har mat og ein plass å bu. Dei rike har så mykje likevel. Nokre silkelommetørklede og nokre lommebøker, det er det minste dei kan gje frå seg.

Kvifor Oliver? Luringen hadde han med ein sein kveld. Så fort at dette var ein vaken gutt. Han var fin-gernæm, klarte fint å få ut stingene frå silketørkleda utan at dei vart øydelagd. Trudde han var klar for gata no. Men nei, han var ikkje rask nok på beina. Kanskje ikkje så rart, han hadde vore inne så lenge (hehe). Skulle gjerne hatt han heim igjen (prøver å lure dei som spør med at han bryr seg). Lurer på om han får nok mat og søvn...

At dei ikkje kunne passa på Oliver, det forstår eg ikkje. Men dei kjem aldri til å gjera noko slikt igjen. Det har eg forsikra meg om. Har banka opp guttane.

(Dekke til) Redd for at Oliver skal sladre på dei, og at dei kjem i trøbbel. Må få Oliver ut av politistasjonen. Ikkje tenkt til å visa meg på politistasjonen nei. Ikkje kan eg senda Luringen, Charley eller ein av dei andre guttane. Men kanskje Bet eller Nancy, dei unge damene som vanka der i gatene... Ja, ein av dei må gå.

(10 min) **Samtale ut frå fiksjonsramma:**

Kva eigenskaper hadde Oliver? (Skriv gjerne svar på lappar i starten og grupperer etter kvart lappane ut frå samtalen om stikkorda) Kven veit me om han? Kva trudde andre om han? Kva er ein helt? Kva gjer ein helt? Er Oliver ein helt? Kvifor? Kvifor ikkje? Finn fram eksempel frå dramaforløpet eller gå djupare inn i den litterære teksten som heimearbeid. F.eks. hadde Oliver stor motstandskraft i episoden der han bad om meir mat (s. 12).

Helt – ein som viser mot, som hjelper andre som lid/er i naud, held motet oppe i smerte, ein som tørr å gå imot maktpersoner, en som reddar andre, dei er kloke, du får sympati med dei, du vil gjerne vera slik, vil gjerne vera på lag med dei.

Avslutning:

Dei som vil lese meir om Oliver Twist, kan låna boka på biblioteket!

Samfunnsfag- Reisa til Amerika

Tema: *Utvandring og innvandring*

Frå Kunnskapsløftet: Målområder etter 10.trinn som er aktuelle i dette undervisningsopplegget
Historie

- Skape forteljingar om menneske i fortida, og slik vise korleis rammer og verdiar i samfunnet påverkar tankar og handlingar.
- Presentere viktige utviklingstrekk i norsk historie på 1800-talet og første halvdel av 1900-talet, og forklare korleis dei peikar fram mot samfunnet i dag.

Utstyr:

Pre-tekst (filer + musikk Jan Johannson «Emigrantvisa», hatt til mannen, amerikabrev, bilde av ukjent mann + slektning som utvandra, lur).

(3 min) **Pre-tekst:**

Bilder fra The Arrival av Shaun Tan (med musikk: Emigrantvisa). Visning av eitt og eitt bilde og så alle 9 bildene i eitt bilde til slutt.

(5 min) **Samtale om pre-tekst** (bildene er på veggen):

Kva stemning er det i bildene? Kva kan du seie om mannen ut frå desse bildene? Kvar er mannen på vei? Kven er dei på fotoet han har på kommoden? Når reiste han frå dei?

(10 min) **Statueforming** av familien når faren reiser frå familien sin (elever er statuer). Plenum.

Lydbilde: Læraren bles i luren og fortel at skipet legg til kai i New York. Mannen går gjennom Ellis Island, få papira på at han har innvandra til Amerika.

(7 min) **Intervju av lærer-i-rolle:**

Læraren sitt på ein stol med elevane i ein halvsirkel framfor seg. Læraren viser eit gammalt foto av ein ukjent mann som har utvandra til Amerika. Læraren forklarar: Mannen er komen fram til New York. Elevene skal tenke at de er menneske som også har flytta til det nye landet. Tenk at de møter mannen på ein benk i ein park i New York. Dei skal no få møte mannen og spørja han spørsmål om kvifor han måtte reise. Kva ville du spurt mannen om?

Me skal saman utforske kven denne mannen kan ha tenkt. De stiller gode spørsmål og eg kjem på svar. Når eg tek på meg hatten, så er eg mannen. Så tar læraren på seg ein hatt og blir mannen.

Viktig: Få fram både humoristiske situasjonar på båten, det flotte han har høyrte om det nye landet og alvorlige tema som lengsel etter dei heima, redsel for det nye. Visa pågangsmot. Innhaldet i denne dramakonvensjonen vil indirekte gje innspel til breva som vert skrivne i rolle seinare. Læraren kan fletta inn mykje faktakunnskap i dette intervjuet.

Mannen sin historie (endra den slik at den passar lokale tilhøve):

Magnus 32 år, reist frå Norge, frå ein gard i Nordhordland, Vestlandet. Reist frå kone og ei dotter. Når han får opparbeida seg nok pengar, så skal dei komme etter. Kor lang tid det tek veit han ikkje. Han har planar om å reise til Chicago, Illinois, ved dei store sjøane. Der kjenner han nokon som har slått seg ned. Men først må han jobba her i New York, for å skaffa pengar til å komma seg vidare.

Kom i land for 2 dagar sidan. Det hadde vore ein lang båttur. Dei første dagane hadde han sett framover og prata med mange på båten. Etter kvart lengta han mykje heim. Fotografiet av han, Inga og Gunnhild vart ei trøst. Det var for dei han gjer dette. Heldigvis var det ein morosam svenske, Oscar, som han delte lugar med. Han var drivande god til å spela munnspele. Dei hadde delt songar dei kunne og ledd og grine om kvarandre. Så han hadde lært litt svensk og litt engelsk også på båten.

Han måtte reise, fordi han ynskte eit betre liv for familien sin. Garden var for liten å brødfø seg på. Bakkane var bratte og lite gras vart det. Det hadde vore ein lang, kald og våt vår og det var lovde ikkje godt for avlinga til hausten. Ikkje var det anna arbeid han kunne få heller. For tre år sidan reiste ein kamerat, Mons, frå nabogarden til Amerika. Han var åleine, hadde ikkje kone og barn. Naboane hadde fått fleire brev frå sonen i Amerika. Han skreiv at det gjekk godt og at her var det så store åkrar og så flate åkrar at dei ville ikkje tru det. Det var masse kyr og oksar. Mons hadde skrive om gode naboar og stort pågangsmot. Han ville bygga seg opp og verta storbonde! Magnus huskar godt ei av historiene Mons skreiv om: Han hadde fått arbeid på ein gard utanfor Chicago i Illinois. Han og nokre andre karar skulle få oksane frå eit beite og over til eit nytt. Det vart ikkje ein lett jobb! Eine stuten hadde kome seg på avveggar og Mons var den som måtte ri det han klarte for å få kasta eit tau over hovudet til stuten. Tenk, Mons hadde vorte cowboy og kunne kasta lasso! Han visste no ikkje heilt kva han skulle tru, for Mons hadde no ikkje vore så glad i hesten her heime. Ja, han var no nesten redd.

Magnus lengtar etter større utfordringar, større sjansar til å skapa seg eit liv, eit godt liv for familien. Han lengtar etter Inga, kona si og Gunnhild, dotter si. Lurer på korleis det går med dei no. Dei må klara å stella garden sjølv no, til han får sendt nok pengar slik at dei kan koma etter. Dei hadde vore einige om at han måtte reise, men no veit han ikkje om det er riktig likevel. Han sakna at ho smilte så godt til han då han kom heim etter arbeidet ute og kålstuinga hennar var det ingen andre som kunne laga lik.

Han husker sist jul. Det hadde vore så gode dagar. Snøen hadde komen tidleg og gjorde at dei kunne ta hesten i skogen og saga tømmer. Eine søndagen hadde det vore strålende sol og alle ungene hadde vore ute og aka i bakkane. Han hadde ikkje klart seg, men fått på seg kleda og vorte med dei. Tenk om det ikkje var bakkar i Amerika? Ingen akebakkar til Gunnhild? Og han kjem til å sakna våren. Når fuglane tek til og synga og alt lukar så nytt og friskt. Ingenting er så vakkert som heime då...!

(5 min) **Utvide pre-tekst** (endra det til personlege eller lokale tilhøve):

Læraren viser eit ekte brev frå Norge til Amerika og fortel om broren til farfaren som reiste til Amerika i 1910. Mora hans, oldemora til læraren, skreiv til sonen sin. Her er eit slikt brev. (Les utdrag som får fram usikkerhet, lengst, kvardagsliv og omtanke)

(10 min) **Skrive i rolle:**

Vis bilde av familiefotoet. Tenk deg at du er jenta, mora eller faren. Tenk deg at du er faren og skriv brev til jenta og mora, at du er jenta som skriv til faren sin, eller at du er mora som skriv til mannen sin. Kva trur du dei vil skrive til kvarandre? Skriv dei om det som skjer i kvardagen, om følelsar dei har, om tankane dei har om framtida? Lev deg inn i deira situasjon! De får ca. 10 minutt til å skrive starten på eit brev (her kan de bruka lenger tid for og fullføra brevet).

(5 min) Opplesing av breva: 3-4 frivillige les opp tekstane sine (her kan gjerne fleire lese høgt, eller dele to og to).

English- The cleverest dog in the world

Topic: Our four legged friends

Fra Kunnskapsløftet: Målområder etter 10.trinn som er aktuelle i dette undervisningsopplegget.

Språklæring:

- Utnytte ulike situasjoner, arbeidsmåter og strategier for å lære seg engelsk kommunikasjon.
- Beherske et ordforråd som dekker en rekke ulike emner.
- Bruke språkets grunnleggende formverk og tekststrukturer muntlig og skriftlig.
- Tilpasse muntlig og skriftlig språkbruk til sjanger og situasjon.
- Velge ulike lytte-, tale-, lese- og skrivestrategier tilpasset formål og situasjon.
- Vise evne til å skille mellom positivt og negativt ladede uttrykk som refererer til enkeltindivider og grupper av mennesker.

Time: 45 minutes

Tools: 2 paper rolls with Trick List <http://www.chanda-leah.com/home.html>, information about Sharon Robinson from the website, list of words and questions

Pre-text:

Reading from the textbook: “Amazing animals: The world’s cleverest dog. The world’s cleverest dog is probably Chanda-Leah, a poodle from Canada. This dog can do 469 tricks – including piano playing, multiplying numbers and skateboarding”.

The textbook said 489 tricks, but I searched at the internet, and found Chanda Leah’s web-site and I found a list of (a roll of tricks is un foiled)... (ask a student to read the number) ... 1072 tricks! Go together in pairs, and each pair finds a trick at the list. Remember to speak English, and to will find other tricks that those three which is mentioned in the textbook.

Still-Image – 2 and 2:

Make a still-image of Chanda-Leah’s owner instructing one trick. One is the owner one is the dog Chanda-Leah. Example: Playing the piano. The students make pairs and choose a trick from the paper roll.

Every group shows their still-image in the circle and the other students try to guess the trick.

Interview (2 and 2):

(sitting at chairs) We are going to investigate a bit more of this story. Chanda-Leah’s owner is Sharon Robinson. Tell briefly about her, before the students start. Write some important words at the board. One day Sharon and Chanda-Leah had a show at a hospital for children. Imagine that one is the child patient at the hospital, one is a journalist from the local newspaper. The journalist will ask questions to find out more about how daily life at the hospital is and how the child experienced this show will Chanda-Leah. Here are some helping questions, but please find other ones as well.

- How are your days at the hospital?
- How did you like the show today?
- What did you like the most?
- Why did you like it?
- What do you think the owner Sharon do, to train Chanda-Leah in this way?

An example: Why are you here at the hospital? I am at the hospital, because I have ...

You will practice in giving arguments and reasons for the child's opinions. Remember to speak English. If you have problem finding the right word, please rise you hand, I will help you out.

When I clap – you change the roles and you become a new child and a new journalist. Any questions?

The end:

(Gather the class in a circle). Chanda-Leah died June 20, 2006. But a new dog has taken her place Sparkle-Dust! And Sharon has now trained her to do about ... (A new roll of tricks is un foiled)... 800 tricks! If you want to figure out more: check at the web-site: Sprakling Dust.